

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-01-23

Diarienummer N165-1110/24

Handläggare

Åsa Etéus, Danne Larsson, Ylva Färdig och

Inger Jayakoddy

Telefon: 031-366 21 04

E-post: asa.eteus@socialsydvast.goteborg.se

Svar på remiss från Socialdepartementet - En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas. Ds 2024. SLK-2024-01069

Förslag till beslut

I socialnämnd Sydväst

1. Socialnämnd Sydväst tillstyrker förslaget avseende möjligheten att besluta om öppna insatser utan samtycke och tillfällig föräldrapenning.
2. Socialnämnden avstyrker förslaget avseende elektronisk övervakning, vite och allvarsamtal.
3. Socialnämnd Sydväst antar förvaltningens tjänsteutlåtande som nämndens eget yttrande och översänder detta till kommunstyrelsen.
4. Socialnämnd Sydväst förklarar paragrafen omedelbart justerat.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har översänt socialdepartementets författningsförslag *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas* (DS 2024:30, förkortat LIV, på remiss till socialnämnderna Nordost och Sydväst. Remissvaret ska vara kommunstyrelsen (stadsledningskontoret) tillhanda senast den 12 februari 2025.

Syftet med lagförslaget är att nå de barn och unga som bedöms vara i behov av stöd men där samtycke till att ta emot öppna insatser med stöd av socialtjänstlagen saknas. I utredningen beräknas samtycke saknas i cirka 40 procent av dessa ärenden. Avsikten med lagen är därför att kunna, i ett tidigare skede, ge stöd och skydd till de barn och unga som enligt gällande regelverk inte får sina behov tillgodosedda och där förutsättningarna för tvångsvård enligt LVU inte är uppfyllda. Målsättningen är att införande av LIV på sikt ska minska antalet placeringar och förebygga normbrytande beteende och kriminalitet bland barn och unga.

I korthet innebär lagförslaget att:

- socialnämnden har möjligheten att besluta om öppna insatser till vårdnadshavare när samtycke saknas.
- socialnämnden har möjligheten att ställa krav på vårdnadshavare att vidta åtgärder genom att besluta om särskilda föreskrifter.
- socialnämnder har möjlighet att vid bristande efterlevnad besluta om ekonomiska sanktioner i form av vite.

- socialnämnden har möjligheten att besluta om öppna insatser till barn och unga när samtycke saknas.
- socialnämnden har möjligheten att besluta om särskilda föreskrifter till barn och unga när samtycke saknas.
- socialnämnden har möjlighet att med hjälp av elektronisk övervakning kontrollera efterlevnaden av krav riktade till barn och unga.
- socialnämnder ska kalla vårdnadshavare och barnet eller den unge till ett allvarssamtal, inom 24 timmar, när barnet eller den unge för första gången är misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa.
- vårdnadshavare kan beviljas föräldrapenning vid deltagande i öppna insatser.

Några av de fördelar som lyfts fram i utredningen är att lagförslaget på sikt kan leda till färre beslut enligt LVU samt att placeringstiden minskar. Möjligheten att kunna besluta om öppna insatser utan samtycke ger socialtjänsten ökad möjlighet att både nå yngre barn och att komma in i ett tidigare skede och därmed kunna förebygga en fortsatt negativ utveckling. Lagen bedöms även leda till ökad tydlighet avseende socialtjänstens ansvar samt att socialekreterarens profession, roll och ansvar stärks. Några av de nackdelar som lyfts fram avser framför allt olika risker som barn och unga kan utsättas för i form av lojalitetskonflikt, skuldbeläggande eller fysiskt som psykiskt våld. Utredningen lyfter bland annat fram risken med att barn eller unga blir utsatta för hot och våld från vårdnadshavare när särskilda föreskrifter eller ekonomiska sanktioner riktas till vårdnadshavaren. Andra nackdelar som utredningen pekar på är bland annat risken att beslut fattas enligt LIV när det egentligen hade varit mer tillämpligt med ett LVU beslut samt att en tvångslagstiftning, som LIV innebär, riskerar att ha en negativ påverkan på såväl enskilda individers tillit, som allmänhetens tillit till socialtjänsten.

Konsekvenser för kommunen

Utredningen beräknar att lagförslaget kommer att medföra stora ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Socialtjänstens arbete bedöms blir tyngre i och med en utökad myndighetsutövning mot den enskildes vilja, skyndsam handläggning och utökad dokumentation. Införande av LIV beräknas leda till att antalet barnutredningar ökar med cirka 10 procent. Därtill fordras mer omfattande utredningar. Utredningen beräknar en utredningstid på mellan 35 till 50 timmar och en handläggningstid om cirka 15 timmar. Förvaltningen bedömer att det även finns en risk att lagförslaget kan påverka socialekreterarnas arbetsmiljö negativt då risken för hot och otillåten påverkan ökar vilket i sin tur kan leda till sjukskrivningar och/eller svårigheter att behålla och rekrytera personal.

Förslaget innebär ett paradigmskifte för socialt arbete

Förvaltningen ser både risker och möjligheter med LIV. Förslaget uppfattas å ena sidan innebära stärkt rättssäkerhet för individen då beslut om LIV kommer tas i nämnden och kan därmed också omprövas. Å andra sidan kan påföljder som elektronisk övervakning uppfattas oproportionerligt och därmed som ett straff. När det gäller vite ser förvaltningen att detta kan ha en negativ påverkan på de barn och unga som lever i socioekonomiska sårbara förhållande.

Övergripande bedöms lagförslaget inte ligga i linje med intentionerna i den kommande nya socialtjänstlagen, där ett av huvudmålen är att socialtjänsten ska vara mer lätt tillgänglig. Lagförslaget riskerar att påverka allmänhetens tillit till socialtjänsten negativt

då inskränkningar i den personliga integriteten, som beslut enligt LIV kommer att innebära, riskerar att stärka misstron mot socialtjänsten.

Bedömning ur ekonomisk dimension

LIV bedöms innebära ökade kostnader för flera myndigheter såsom Polismyndigheten, Försäkringskassan och Sveriges kommuner. Utredningen beräknar att för hela landet kan cirka 33 000–43 000 barn och unga komma direkt eller indirekt att beröras av lagförslaget. Utredningen beräknar den samlade kostnadsökningen på årsbasis till mellan 469 och 751 miljoner kronor. I beräkningen ingår även kostnader för ersättning till föräldrar i form av tillfällig föräldrapenning vid deltagande i insatser i öppna former.

För Sveriges socialnämnder kommer förslaget medföra ökade kostnader i form av nya arbetsuppgifter och det som i utredningen beskrivs som *förväntad ambitionshöjning*. Utredningens beräkning av de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna bygger på uppskattningen om att samtycke saknas för cirka 40 procent av de barn och unga som utreds och bedöms vara i behov av stöd. Införande av LIV skulle därmed medföra ökade kostnader för socialnämnderna i form av fler barnutredningar samt en ökning av antalet öppenvårdsinsatser. Utredningen beräknar att antalet barnutredningar kommer att öka med cirka 10 procent och att utredningstiden kommer att ta mellan 35 och 50 timmar samt att varje ärende har en handläggningstid om cirka 15 timmar därtill tillkommer kostnader för öppenvårdsinsatser samt allvarssamtal.

Förverkligande av lagens intentioner förutsätter både kompetensutvecklingsinsatser inom både myndighet och utförarverksamheten samt utvecklingen av arbetssätt och införandet av nya metoder för att genomföra beslut enligt LIV.

Utredningen menar att införandet LIV kan på lång sikt bidra till samhällsekonomiska besparingar avseende vård utanför hemmet. Antagandet bygger på att antalet heldygnsplaceringar förväntas minska i och med beslut om öppna insatser i det egna hemmet. Förvaltningen menar dock att påtvingade förändringar, som beslut enligt LIV innebär, riskerar att vara kortsiktiga. Enligt vedertagen forskning är individens egen vilja till förändring avgörande för att en beteendeförändring ska hålla över tid.

Motivationsarbete, som är en av grundpelarna för socialt arbete, handlar om att bygga förtroende, skapa trygghet och ge stöd till långsiktig förändring.

Förslaget innebär en stor förändring i arbetssätt – det kommer ta tid och vara resurskrävande

Förvaltningen bedömer det som svårt att beräkna omfattningen av de ekonomiska konsekvenser som förslaget kan väntas medföra på såväl kort som lång sikt. LIV bedöms leda till en ökning av antalet öppna insatser. Detta förutsätter ökad kompetens såväl som inom såväl myndighetsutövningen som utförarverksamheterna samt ökade personalresurser. Lagförslaget bedöms därmed innebära ökade kostnader för utbildningar riktade till olika personalgrupper samt införandet av nya metoder inom den egna öppenvården. För till exempel familjebehandlare bedöms lagförslaget kräva ett förändrat arbetssätt mot idag där familjebehandling bygger på frivillighet. För myndighetsutövningen innebär lagförslaget att hanteringen av ärenden blir tyngre i och med en utökad myndighetsutövning mot den enskildes vilja, snar handläggning och utökad dokumentation.

Arbetsmiljön för de olika personalgrupperna inom myndighet och utförarverksamhet som

kommer att arbeta med LIV är också en viktig aspekt och som kan indirekt bidra till ökade kostnader. Förvaltningen menar att den nya lagen kan medföra en ökad utsatthet för såväl socialsekreterare som utförare till exempel familjebehandlare i form av hot och otillåten påverkan vilket riskerar att leda till ökade sjukskrivningar och/eller svårigheter att behålla och rekrytera personal.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Proportionalitetsprincipen och behovsprincipen har varit vägledande i arbetet.

Proportionalitetsprincipen innebär att en myndighet inte får använda mer ingripande åtgärder än vad som krävs med hänsyn till ändamålet och behovsprincipen innebär att hårdare metoder än som verkligen behövs för att uppnå det avsedda resultatet inte ska användas.

En central del i utredningen har varit att undersöka tänkbara positiva och negativa konsekvenser som LIV kan innebära, på såväl individ- som samhällsnivå. Då utredningen är omfattande har ett urval av konsekvenserna lyfts fram och som bedöms relevanta för förvaltningens bedömning

Utredningen finner det positivt att med stöd av lagen kan särskilda bestämmelser om vård av unga i vissa fall kan undvikas. ”Genom att utöka och tidigarelägga socialnämnders nuvarande befogenheter i syfte att stödja barn och unga när samtycke för att ta emot insatserna saknas och förutsättningarna för tvångsvård enligt 2 eller 3 §§ LVU inte är uppfyllda kan mer ingripande åtgärder undvikas på såväl kort som lång sikt” (Ds 2024:30 sid. 256). Vidare, menar utredningen, att beslut om öppna insatser utan samtycke till vårdnadshavare kan bidra till att stärka vårdnadshavarens förmåga att ta hand om barnet. LIV ger också socialtjänsten möjligheten att besluta om öppna insatser till vårdnadshavaren när barnet eller den unga är placerad vilket anses kunna underlätta kontakten mellan barn med vårdnadshavare under tvångvården samt påskynda möjligheten för barnet att flytta hem och återförenas med sina vårdnadshavare.

Stärkt stöd och skydd av barnet eller den unge

Utredningen menar att möjlighet att kunna besluta om öppna insatser utan samtycke till vårdnadshavare, barn och unga kan leda till ett stärkt stöd och skydd av barnet eller den unge och därmed minska risken för att barnet ska fara illa samt utveckla långtgående normbrytande beteende och kriminalitet.

Bedömning utifrån barnrättsperspektivet

Barnkonventionens grundläggande principer om barnets bästa (artikel 3), förbud mot diskriminering (artikel 2), rätten till liv (artikel 6) och rätten att bilda och uttrycka sina åsikter (artikel 12) har varit vägledande för utredningen och framtagandet av lagförslaget *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas*, Ds 2024:30. Förslagen är utformade så att i princip samtliga beslut som socialnämnder fatta med stöd av bestämmelserna i LIV går att överklaga. Därutöver införs att barn från 15 års ålder ges processbehörighet. Avseende ärenden om elektronisk

övervakning föreslås att ett offentligt biträde anlitas för barnet och dennes vårdnadshavare eller för den unge.

Samverkan

Information i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) den 5 februari 2025.

Bilagor

1. En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas. Ds 2024:30.

Ärendet

Göteborgs stad har mottagit en remiss från Socialdepartementet avseende lagförslaget: *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (DS 2024:30)*. Sista svarsdag är den 17 mars. Ärendet har vidareremitteras till socialnämnderna Nordost och Sydväst för yttrande. Sista dag för yttrande är 12 februari.

Beskrivning av ärendet

Lagförslaget *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (DS 2024:30)*, förkortad LIV, syftar till att i ett tidigt skede fånga upp och ge stöd och skydd till de barn och unga som enligt gällande regelverk inte får sina behov därav tillgodosedda eftersom samtycke till att ta emot öppna insatser med stöd av socialtjänstlagen saknas och förutsättningarna för tvångsvård enligt LVU inte är uppfyllda.

Genom att socialnämnderna ges ökade möjligheter att agera och ingripa tidigt även när vårdnadshavare, barn och unga inte samtycker till att ta emot insatser i öppna former kan utvecklingen av allvarigare problem förebyggas och mer ingripande åtgärder som tvångsvård enligt LVU kan undvikas.

1 kap 3 § Syftet med denna lag är att förebygga och förhindra att barn och unga far illa, involveras i eller ägnar sig åt kriminalitet eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Utgångspunkten för den nya ordningen är att det inte ska påverka den grundläggande principen om att socialnämndernas insatser i första hand ska ges på frivillig väg inom socialtjänsternas arbete, att barn är egna rättighetsbärare och att den nya ordningen ska omges av starka rättssäkerhetsgarantier. Avsikten är att mer ingripande åtgärder, som vård utanför hemmet, i fler ärenden än i dag kan undvikas. Barn och unga kan på så sätt tillförsäkras goda uppväxtvillkor utan att de behöver skiljas från sitt hem eller sin familj. Därmed är målsättningen med lagförslaget att minska antalet placeringar och förebygga normbrytande beteende och kriminalitet bland barn och unga.

Bakgrund till utredningen

För att socialtjänsten ska kunna fatta beslut om insats enligt SoL krävs att minst en vårdnadshavare lämna samtycke. Barn över 15 år behöver också ge samtycke till insats enligt SoL. Sedan 2023 kan också en socialnämnd besluta om öppna insatser för barn mellan 12 och 15 år utan vårdnadshavares samtycke, om det är lämpligt och barnet samtycker. Utredningen uppskattar att i cirka 40 procent av de barn och unga vars behov utreds av socialnämnder och som bedöms vara i behov av stöd saknas samtycke till insats. Utredningen menar att detta får stora konsekvenser för de barn och unga med normbrytande beteende där det ännu inte bedöms finnas grunder att ingripa enligt LVU. Förslaget är framtaget i syfte att möjliggöra ett ingripande och därmed förebygga fortsatt ogynnsamt beteende.

Socialnämnder har även möjlighet att i enlighet med 22 § LVU besluta om insatser i öppna former för barn och unga som inte har fyllt 20 år som bedöms behöva beredas tvångsvård på grund av sitt riskbeteende om beteendet fortsätter men där samtycke till insats saknas. Utredningen visar att just denna paragraf används ytterst sällan. Med införandet av LIV kommer därför 22 § LVU tas bort.

Utredningens uppdrag och förslag

Utredningen, som pågått från 2022 till 2024 har haft uppdraget att lämna förslag på en ordning som innebär att socialnämnder i ett tidigt skede ska kunna stödja och skydda barn och unga och därmed bryta en negativ utveckling när barnet, vårdnadshavarna eller den unge inte samtycker till insatser i öppna former. Övergripande handlar det om att stärka socialtjänstens möjligheter att förebygga fortsatt negativ utveckling och förhindra att barn och unga dras in i kriminalitet.

Lagförslaget avser barn under 18 år och unga som fyllt 18 år men som inte har fyllt 21 år och omfattar insatser i öppna former. Någon definition av begreppet öppna insatser finns inte i nu gällande socialtjänstlag, men avser insatser som ges till vårdnadshavare och barn och unga som bor i det egna hemmet. Till exempel kontaktperson, kontaktfamilj, stöd- och behandlingsinsatser samt förebyggande insatser som riktar sig till individer och grupper. Notera att uttrycket öppna insatser föreslås att tas bort i den nya socialtjänstlagen.

I korthet innebär lagförslaget att:

- socialnämnden har möjligheten att besluta om öppna insatser till vårdnadshavare när samtycke saknas.
- socialnämnden har möjligheten att ställa krav på vårdnadshavare att vidta åtgärder genom att besluta om särskilda föreskrifter.
- socialnämnder har möjlighet att vid bristande efterlevnad besluta om ekonomiska sanktioner i form av vite.
- socialnämnden har möjligheten att besluta om öppna insatser till barn och unga när samtycke saknas.
- socialnämnden har möjligheten att besluta om särskilda föreskrifter till barn och unga när samtycke saknas.
- socialnämnden har möjlighet att med hjälp av elektronisk övervakning kontrollera efterlevnaden av krav riktade till barn och unga.
- socialnämnder ska kalla vårdnadshavare och barnet eller den unge till ett allvarssamtal, inom 24 timmar, när barnet eller den unge för första gången är misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa.
- vårdnadshavare kan beviljas föräldrapenning vid deltagande i öppna insatser.

Utredningens uppdrag har varit att oavsett ställningstagande i fråga om behov lämna författningsförslag.

Utredningen föreslår att beslut till vårdnadshavare ska kunna fattas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att barnet kommer att utsättas för fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat missförhållande i hemmet eller när det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att barnet kommer att utveckla ett missbruk av beroendeframkallande medel, involveras i eller ägna sig åt brottslig verksamhet eller uppvisa något annat socialt nedbrytande beteende.

När det gäller beslut om öppna insatser till vårdnadshavare har även myndigheten möjlighet att besluta om särskilda föreskrifter som vårdnadshavaren ska följa. I utredningen avser särskilda föreskrifter tydliga och konkreta instruktioner som vårdnadshavaren ska följa avseende den dagliga omsorgen om barnet eller den unge. Det kan till exempel handla om deltagande på föräldramöten, vardagsrutiner eller säkerställa

att barnet deltar i fritidsaktiviteter. Därtill innebär lagförslaget att socialtjänsten även ges möjligheten att besluta om öppna insatser till vårdnadshavare när barn vårdas utanför hemmet och det bedöms som betydelsefullt för barnets hälsa eller utveckling. Vårdnadshavare som inte följer beslutade föreskrifter kan få vite. Vitesbeloppet ska då fastläggas utifrån vårdnadshavarens ekonomiska förutsättningar.

Socialtjänsten ges också möjlighet att besluta om att barn eller den unge ska delta i nödvändiga insatser i öppna former när det på grund av särskilda omständigheter finns en risk att barnet eller den unge kommer att utveckla ett missbruk av beroendeframkallande medel, involveras i eller ägna sig åt brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande beteende. Även här har socialtjänsten möjlighet att besluta om särskilda föreskrifter. Föreskrifterna bör vara utformade utifrån skydds- och riskfaktorer. Det kan handla om skolgång, fritidsaktiviteter, praktik eller skyldigheter att iaktta nykterhet, drogfrihet samt vara hemma under vissa tider dvs. mellan vissa klockslag. Lagförslaget ger också socialtjänsten möjlighet att kontrollera att barnet eller den unge följer beslutad föreskrift. Kontrollen kan till exempel handla om provtagning av drogfrihet eller elektronisk övervakning för kontroll av uppehåll i hemmet under vissa tider,

När det gäller just kontroll med hjälp av elektronisk övervakning menar utredningen att detta avser kontroll av att barnet eller den unge är hemma kväll- och nattetid.

”Skyldigheten ska som tidigast få inträda kl. 18.00 och som längst pågå till kl. 07.00 nästföljande dag. Syftet med en sådan särskild föreskrift är att säkerställa barns och ungas behov av tillsyn, struktur, rutiner och dygnsvila genom att skydda dem från att vistas på olämpliga platser vid olämpliga tider” (Ds 2024:30 sid. 31). Elektronisk övervakning kan enbart beslutas för barn över 15 år och i max sex månader. Det är polismyndigheten som ansvarar för verkställandet.

Lagförslagen innebär även en skyldighet för socialtjänsten att sammankalla vårdnadshavare, barnet eller den unge till ett allvarssamtal när barnet för första gången misstänks för brott. Kallelse till allvarssamtal ska ske inom 24 timmar från det att socialtjänsten fått kännedom om brottsmisstanke.

För- och nackdelar som utredningen belyser

Alla vårdnadshavare som bedöms vara i behov av stöd ska oavsett förmåga och förutsättningar ska kunna bli aktuella för beslut enligt den nya ordningen som ska regleras i lagen om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas, förkortad LIV. Härigenom ges alla barn lika möjligheter att tillgodose stöd och skydd.

Fördelar

- Undvika eller korta mer ingripande åtgärder
- Kunna nå även yngre barn när det krävs (insats till föräldern)
- Socialtjänsten blir tydligare att genom lagstöd ställa krav på vårdnadshavare, barnet eller den unge och kan undvika s.k. ”samtycke under galgen”
- Socialsekreterarens profession, roll och ansvar stärks

Nackdelar

- Samarbete och tillit äventyras
- Barn och unga utsätts för risker

- Förenkling av komplexa problem

Utredningen bedömer att möjlighet för socialnämnden att besluta om att vårdnadshavare ska ta emot insatser i öppna former när samtycke saknas innebär en uppvärdering av barns rättigheter. I Barnombudsmannens årsrapport från 2023 betonas bland annat vikten av att yngre barn ska få tillgång till stöd tidigt i åldern för att minska risken för allvarlig problematik eller kriminalitet senare i livet. ”*Samhället behöver därför stärka sin kapacitet att upptäcka och ge stödinsatser till yngre barn vars föräldrar har en bristande föräldraförmåga*” (Ds 2024:30 sid 259). I och med att lagförslaget kommer leda till fler barnavårdsutredningar kommer barns behov av stöd och skydd uppmärksammas och tillgodoses i större utsträckning jämfört med i dag.

Förslaget innebär en stärkt rättssäkerhet för de vårdnadshavare, barn och unga som berörs.

Förvaltningens bedömning

Vid hanteringen av detta remissvar har synpunkter inhämtats från nyckelpersoner inom både myndighet och resurs. Bedömningen av förslagen i *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (DS 2024:30)*, förkortat LIV, pekar på både risker och möjligheter.

Förslaget innebär ett paradigmskifte för socialt arbete och innebär en utvidgning av socialnämndens ingripande ansvar. För att det ingripande ansvaret ska uppfattas som legitimt behöver såväl besluten om och genomförande av de öppna insatserna vara kunskapsbaserade samt utgå från en tydlig metodik som är grundad i beprövad erfarenhet och vetenskap.

Införandet av LIV bedöms därför förutsätta omfattande kompetenshöjning för såväl myndighetsutövningen som utförarverksamheten. Socialsekreterarna ska ha den kunskap som krävs att utifrån behovsprincipen göra omfattande bedömningar av såväl det enskilda/ barnets behov som vårdnadshavares behov och förutsättningar och utifrån proportionalitetsprincipen besluta om lämpliga insatser. Lagförslaget bedöms också kräva en utökning av resurser och anpassade metoder. Till exempel bedöms lagförslaget innebära ett ökat behov av omfattande familjebehandlande insatser, motsvarande Multisystemisk terapi (MST).

Konsekvenser för barnet, den unge och vårdnadshavare

Förvaltningen bedömer att med stöd av LIV vidgas socialtjänstens möjligheter att förebygga beslut enligt LVU och därmed minska antalet placeringar. Förvaltningen ser dock att påtvingad förändring, som beslut enligt LIV innebär, riskerar att vara kortsiktiga. Enligt vedertagen forskning är individens egen vilja till förändring avgörande för att en beteendeförändring ska hålla över tid. Motivationsarbete, som är en grundpelarna för socialt förändringsarbete, handlar om att bygga förtroende, skapa trygghet och ge stöd för långsiktig förändring. Att motivera till förändring och bygga allians med vårdnadshavare, barnet eller den unge när insatser blir påtvingade i stället för frivilliga. Utredningen menar att införandet LIV kan på lång sikt bidra till samhällsekonomiska besparingar avseende vård utanför hemmet. Antagandet bygger på att antalet heldygnsplaceringar förväntas minska i och med beslut om öppna insatser i det egna hemmet. Detta kräver ett förändrat arbetssätt och i vissa fall också lämplig metodik.

En risk är att barnet får stanna kvar i en hemmiljö med bristande föräldraförmåga alltför länge utan att tillräcklig förändring sker. För att undvika detta bedöms genomförandet av vården behöva följas ytterst noggrant. Det har också införts i lagförslaget att Socialnämnden ska följa genomförandet av insatser och särskilda föreskrifter som beslutas enligt bestämmelserna i LIV. Syftet med att följa genomförandet av en insats är att få den information som behövs för att kunna bedöma den enskildes situation samt säkerställa att insatsen eller vården genomförs enligt den plan som har upprättats. Syftet är också att få underlag för att kunna bedöma om insatsen eller vården behöver fortsätta

Ökade krav på vårdnadshavare bedöms kunna leda till att stödet och skyddet till såväl yngre som äldre barn stärks. Detta då yngre barns behov av stöd och skydd ofta härrör från föräldrarna och föräldrarnas egen problematik. Stödet till yngre barn behöver därför ofta tillgodoses genom att vårdnadshavarna utvecklar sin föräldraförmåga vilket kan tillgodoses genom lagförslaget.

Förvaltningen bedömer att beslut enligt LIV kommer ställa höga krav på föräldrarna, vilket i grunden är bra, men för socioekonomisk sårbara familjer eller familjesituationer med komplex problematik kan ett beslut enligt LIV medföra ytterligare belastning, i synnerhet för till exempel ensamstående föräldrar med flera barn och som har försörjningsstöd. I förslaget framkommer få kompensatoriska insatser (bortsett från föräldrapenning och möjligheten till kontaktperson till vårdnadshavare) som kan behövas för att stötta föräldrarna att till exempel kunna delta i föräldramöten på barnets skola, hjälpa barnet att komma i väg till en fritidsaktivitet, upprätthålla vissa rutiner i vardagen samt delta i alla professionella möten runt barnet som ofta tillkommer.

Förvaltningen tillstyrker vissa delar av lagförslaget och avstyrker andra delar. Detta tydliggörs nedan.

Beslut om öppna insatser utan samtycke

Förvaltningen ser positivt på möjligheten att kunna besluta om öppna insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga. Lagförslaget bedöms öka socialtjänstens möjlighet att arbeta förebyggande och på så vis stärka skyddet. Det skapar också en bättre tydlighet vad gäller vårdnadshavarens ansvar samtidigt som det innebär stärkt rättssäkerhet för individen då beslut om LIV kommer tas i nämnden och kan därmed också omprövas. Vilket är att föredra framför den praxis som ske idag, det vill säga, ”frivillighet under tvång” där hemvistelse villkoras. Förvaltningen tillstyrker denna del av lagförslaget.

Tillfällig föräldrapenning

Förvaltningen ser positivt på att vårdnadshavare ska ha rätt till tillfällig föräldrapenning vid beslut om öppna insatser eller särskilda föreskrifter för såväl föräldern som för barnet. Detta bedöms vara av särskild vikt för familjer i socioekonomisk sårbarhet och som idag har svårt på grund av familjens ekonomiska situation att till exempel ta ledighet från sitt arbete för att delta i möten. Förvaltningen tillstyrker denna del av lagförslaget.

Elektronisk övervakning

Repressiva åtgärder, som elektronisk övervakning innebär, bör föregås av ett domstolsbeslut och hanteras av annan rättsinsats. Ur socialtjänstens perspektiv uppfattas beslut om elektronisk övervakning som oproportionerligt och därmed som ett straff. Det kan finns omständigheter på individnivå då elektronisk övervakning kan medföra att en ungdom inte uppfattas vara lika attraktiv för kriminella att använda då den unge, genom

övervakningen, är under socialtjänsten och polisens uppsikt, men å andra finns risken att den unges identitet påverkas negativt då elektronisk övervakning kan innebära stigmatisering och förstärka känslan av utanförskap från samhället. Förvaltningen avstyrker denna del av lagförslaget.

Vite

Förvaltningen bedömer att lagförslaget och utredningsunderlagen är oklart kring hur detta ska hanteras i praktiken och ser risker med att sanktionera vårdnadshavare med vite då ekonomiska sanktioner riskerar att ha en negativ påverkan på de barn eller unga som lever i redan socioekonomiska sårbara förhållande. Förvaltningen avstyrker denna del av lagförslaget.

Allvarsamtal

Detaljskrivningen i lagförslaget – krav på allvarsamtal inom 24 timmar – bedöms onödig. Förvaltningen ser gärna en revidering av förslaget avseende detaljerna för detta och att socialtjänsten ges ansvaret för att bedöma när och om ett allvarssamtal ska ske. Förvaltningen avstyrker denna del av lagförslaget.

Övriga synpunkter

Förvaltningen är positiv till att LIV innebär ett tydligare erkännande och utkrävande av vårdnadshavarens ansvar för barnet eller den unges omsorg. I och med införande av särskilda föreskrifter innebär lagförslaget en stärkt rättssäkerhet för individen. Det finns en möjlighet att det även leder till en ökad följsamhet då socialtjänstens roll och befogenheter gentemot vårdnadshavare förtydligas. Däremot ser förvaltningen att lagförslaget riskerar att påverka allmänhetens tillit till socialtjänsten negativt och att inskränkningar i den personliga integriteten, som beslut enligt LIV kommer att innebära, riskerar att ytterligare stärka misstron.

Lagförslaget är detaljrikt till sin utformning vilket kan göra det svårhanterligt. Förvaltningen bedömer att införlivandet av LIV kräver dels tydliga vägledningar från Socialstyrelsen, dels omfattande kompetensinsatser för såväl socialsekreterarna som utförarverksamheterna. Förvaltningen bedömer också att införandet av LIV riskerar att öka såväl socialsekreterarnas som utförarnas utsatthet i arbetslivet, i synnerhet risken att utsättas för otillåten påverkan i form av hot- och våldssituationer. Vidare att arbetet inom ramen för myndighetsutövning blir tyngre i och med en utökad myndighetsutövning mot den enskildes vilja, skyndsam handläggning och utökad dokumentation. Svårigheter att avgöra när beslut ska fattas genom LIV eller LVU kan leda till att beslut fattas enligt LIV när det egentligen hade varit mer tillämpligt med ett LVU beslut. Det finns även en risk att tillämpningen av LIV upplevs krångligt, i likhet med beslut om så kallat mellantvång 22§LVU och att socialsekreterare i samband med insatsförslag kommer fortsätta använda ”frivillighet eller tvång”.

Beslutet ska skickas till:

Kommunstyrelsen.

Åsa Etéus

Avdelningschef Barn och unga myndighet

Annika Ljungh

Förvaltningsdirektör

Danne Larsson

Avdelningschef Barn och unga resurs